

HAVASSY PÉTER:

HEVES MEGYE KÖZÉPKORI TISZTSÉGVISELŐI

Studia Agriensia 6. Eger 1986. 88 p.

Havassy Péter munkája, a Heves megye középkori tisztségviselői, a *Studia Agriensia* 6. köteteként jelent meg, az egri Dobó István Vármúzeum gondozásában.

Könyvét hiánypótlásnak szánja a szerző, ugyanis a II. világháború után a Mohács előtti megye minden jelentősebb tisztségviselőjének kilétével foglalkozó tanulmány - a kiterjedt archontológiai kutatások ellenére - nem íródott Magyarországon. A szerző Heves megye 1526 előtti világi archontológiájáról teljességre törekvően igyekezett beszámolni. Ez bizonyos mértékig sikerült is, hiszen minden megyei tisztségviselőre - ispán, alispán, szolgabíró, esküdtek, vármagyok, országgyűlési követek - figyelmet fordított, nem elégedett meg csupán az ispán és az alispán kilétének tisztázásával. Mikor azonban az egyes tisztségviselők névsorára pillantunk, látjuk, hogy hiánysak az adatok. Ez egyrészt a forrásanyag elégtelen voltából, másrészt a meglévő feldolgozatlanságából adódik.

A könyv elején a szerző röviden áttekinti Heves megye kialakulását. Figyelmet érdemelnek Havassy saját kutatásai, melyek a megyén belüli egri völgyre, mint külön közigazgatási egységre vonatkoznak. A tanulmány további részében fejezetenként haladva tárgyalja a fent említett megyei tisztségviselőket. A rövid szöveges magyarázat után minden esetben archontológiai táblázat található, amelyben a méltóságok nevének, működésük időhatárainak feltüntetésén kívül, folyamatosan közli a rájuk vonatkozó adatokat.

A tisztség fontosságából és adatolhatóságából adódóan a legtöbbet az ispánokkal foglalkozik. Nem elégszik meg a nevek felsorolásával, hanem a geneológia segítségével tisztázni próbálja származásukat, továbbá kísérletet tesz vagyoni helyzetük, a megye birtoklás-történetében betöltött szerepük és iskolázottsági szintjük megállapítására. Megtudhatjuk, hogy a XIV. századi ispánok döntő többségét két őshonos nemzetség, az Aba nembeli Kompolti és a Rátót nembeli Fari adták, akik udvari méltóságot - Péter királynéi tárnokmestert leszámítva - nem

töltöttek be. Ellenben a XV. század első felében, főleg olyan személyeket találunk az ispáni székekben, akik ilyen címek birtokosai. Ez összefügg a Diósgyőr központú, 5-9 megyét magában foglaló territorium XV. század eleji kialakulásával, melynek élén olyan méltóságok álltak, mint Széchenyi Simon lovászmester, Garai Miklós nádor. A XV. század első felének ispánjai - egy-két kivételtől eltekintve - már nem voltak hevesi származásúak. A század utolsó harmadától egészen Mohácsig az ispáni tiszteket két magyar származású püspök, Nagylucsei Orbán és Bakócz Tamás kivételével zömében olasz püspöki kormányzók látták el.

Az ispánokról szóló szöveges ismertetőben a szerző nem hangsúlyozza megfelelően az adatok hiányát a felderített ispánok közti időszakban. Az az olvasó érzése, hogy a comesek egymást követik, holott az archontológiai táblázatokból kiderül, az ismert ispánok között 10-20 oly év is eltelik, amelyről semmi adat nincs. Egy helyütt például így ír: "... a Simont megyénk ispáni székében követő Gáji Horváth Gergely...", míg a táblázat tanúsága szerint a két méltóság működése között kerek 10 év telt el.

A többi tisztség esetében a kötet nem bocsátkozik ilyen részletekbe, így az általános fejlődés menetébe beillesztve, csupán a hevesi sajátosságokra fordít figyelmet.

Bár a szerző a bevezetőben írja, hogy a tisztségek hazai kialakulására, jellemzésére nem fordít különösebb figyelmet, a legalapvetőbb tudnivalókat - miként azt a szolgabírókról szóló részben meg is tette - összefoglalhatta volna, hiszen ezek nélkül szorosán a témához tartozó részek sem értelmezhetők mindig pontosan. Például az alispánoknál nincs szöveges utalás arra, hogy egyszerre hányan működtek. A táblázatokban egyes időszakokban egy, máskor két név szerepel. Így kevésbé érzékeljük az adatok teljességének, illetve hiányosságának mértékét.

A munka nem egyszerű adatismertetés, Havassy Péter a funkcionáriusok felsorolásán túl, igyekszik összefüggéseket feltárni a tisztségviselők egymáshoz való viszonyában. Vizsgálja a megyei méltóságok mobilitásának kérdését, az egyes családok súlyát a megye életében. A könyvet jól kiegészítő mellékletben táblázatot találunk Heves megye XIV-XV. századi eddig ismert nádori közgyűléseiről, és szerepelnek

benne a legfontosabb családok leszármazási táblázatai is. A kötetet 3 térkép és 34 fekete-fehér kép illusztrálja.

PESTI SÁNDOR

A. Studia Agriensia sorozatban eddig megjelent:

- Csiffáry Gergely: Egri Céhemlékek. 1982.
- Lénárt Andor: Az egri vár feltárásának története. 1982.
- Magyarországi végvárok a XVI-XVII. században. Szerk.: Bodó Sándor, Szabó Jolán. 1983.
- Sugár István: Bornemissza Gergely deák élete. 1984.
- Magyar és török végvárok /1663-1684/ Szerk.: Bodó Sándor, Szabó Jolán. 1985.